

WORDT HET IKHOVEN

GEMEENTEN VERKENNEN TOEKOMSTSCENARIO'S SOCIAAL DOMEIN

Honderddertig gemeentelijke deelnemers kregen van Shell, Philips en Defensie een kijkje in de toekomst. Het doel: zich beter kunnen voorbereiden op de toekomstige ontwikkelingen in het sociale domein.

Tekst: Nanne de Jong, kwartiermaker Versterkt Partnerschap bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, en Berend Buys Ballot, senior adviseur BeBright

De keuzes die we vandaag maken, bepalen waar we over vijftien jaar staan. Dit besef is voor grote, internationaal opererende bedrijven reden om zich continu te verdiepen in de veranderingen die zich voltrekken in onze samenleving. We maken beleid vaak op gebeurtenissen uit het verleden of heden, met scenario-planning maak je beleid gericht op de toekomstige ontwikkelingen. Tijdens het ontwikkelen van scenario's voor het sociaal domein – een project van het programma Gemeenten van de Toekomst van Binnenlandse Zaken en VNG, inhoudelijk gefaciliteerd door BeBright – hebben Shell, Philips en het ministerie van Defensie aan meer dan honderddertig deelnemers van gemeenten en maatschappelijke organisaties hun aanpak en beeld gedeeld: hoe kijken zij naar de toekomst van onze samenleving?

Met deze deelnemers en de twee pilotgemeenten Bergen op Zoom en Delft is vervolgens de toekomstverkenning sociaal domein gedaan en zijn er drie concrete scenario's ontwikkeld. Wat leren deze scenario's ons over de toekomst van de gemeenten in Nederland?

21 KERNTRENDS

De drie scenario's zijn opgebouwd rond 21 kerntrends in het sociaal domein. Hiermee is in kaart gebracht wat de

belangrijkste ontwikkelingen zijn en wat de grootste onzekerheden vormen. Op basis van deze trends zijn via verschillende werkvormen drie zeer verschillende toekomstbeelden van onze samenleving en in het bijzonder het sociaal domein geschetst.

Het eerste scenario is Samendam: verbinden en vernieuwen, uitgaande van informele netwerken die de kracht van de stad dragen. In het tweede scenario (Ikhooven) is het motto samen voor ons eigen: we doen het samen maar laten ons leiden door de vraag what's in it for me? In het laatste scenario Staatsburcht regelt de overheid alles wel voor ons, lekker top down.

Ondanks de grote verschillen in de drie scenario's vormt de democratisering van kennis en technologie, en daarmee de democratisering van macht en invloed, in onze samenleving een drijvende kracht voor vernieuwing. Ongeacht de economische ontwikkeling en ongeacht de rol die solidariteit speelt in onze maatschappij. Deze ontwikkeling lijkt daarmee een robuust gegeven waar gemeenten en partners vandaag vol op moeten inzetten. Gemeenten staan voor een fundamentele transformatie die ontstaat door de veranderende houding en verhouding tussen inwoners, bedrijven en de eigen organisatie. Ruimte geven aan initiatieven van burgers en bedrijven is een voorwaarde tot succesvolle innovatie en vernieuwing, zo blijkt ook uit tal van goede voorbeelden uit het fysieke domein.

GELIJKWAARDIGHEID

De kracht van het ontwikkelen van toekomstscenario's zit ook in de gelijkwaardigheid van de deelnemers. Ieders inbreng is even waardevol, want niemand heeft de kennis hoe de wereld er over pakweg tien à vijftien jaar uit ziet. Met het ontwikkelen van scenario's worden betrokken partijen uitgedaagd de dialoog en debat aan te gaan en antwoorden te formuleren voor de toekomstige opgaven. Of dit nu binnen de eigen gemeente-

OF SAMENDAM?

grenzen is met burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties of in een regio met andere gemeenten. Deelnemers aan het traject verklaren dat ze door het werken met scenario's meer oog hebben voor trends en ontwikkelingen. Zo werd in een van deze gemeenten het bestuursakkoord getoetst aan de scenario's waardoor de robuuste opties, beleidskeuzes die in elk van de scenario's waardevol blijken, nu voorrang krijgen in de uitvoering. Een ander voorbeeld vormt een gemeente die scenario's gebruikt om in gesprek te gaan met inwoners, bedrijven en maatschappelijke instellingen. Om op basis van deze beelden van de toekomst een door de stad gedragen agenda op te stellen. Op deze agenda staan onderwerpen als de inrichting van de binnenstad, het scheppen van kansen op de arbeidsmarkt en het geven van ruimte aan burgerinitiatief. De scenario's werken in dit proces verbeeldend en verbindend.

VERANTWOORDELIJKHEID

In de scenario's voor het sociaal domein zijn de veranderende onderlinge verhoudingen onderzocht en op verschillende manieren uitgewerkt. Terugkerend thema is het omgaan met verantwoordelijkheid. Als gemeente verantwoordelijkheid dragen, betekent niet dat je alles zelf moet

SCENARIO'S IN PRAKTIJK

Samendam: Gaat uit van lichte economische krimp. Sociale hervorming op basis van wederkerigheid is het leidende principe. Gemeenten vormen een platform voor burgerinitiatieven. Het rijk stelt zich faciliterend op, gemeenten dragen zorg voor een lokaal vangnet.

Ikhoven: Gaat uit van forse economische krimp. Burgers nemen de regie, de overheid is reactief en trekt zich terug op kerntaken (zoals het bieden van een vangnet voor kwetsbare groepen). Het rijk neemt de touwtjes in handen, decentralisatie wordt deels teruggedraaid.

Staatsburcht: Gaat uit van economische groei. De regio is de spil in het lokale en maatschappelijke netwerk, het rijk staat op afstand. Door schaalvergroting en samenwerking nemen de regio's veel taken van de landelijke overheid over.

organiseren. Juist de ruimte die je geeft aan initiatieven van burgers en bedrijven – ook als dit tot ongelijkheid tussen inwoners kan leiden – is het een voorwaarde voor innovatie. Alleen gemeenten die vertrouwen geven aan professionals en organisaties creëren ruimte voor vernieuwing. De scenario's laten de noodzaak zien van transformatie. Waar inwoners, bedrijven en gemeente met minder collectieve middelen meer waarde creëren. Maar de keerzijde in de verschillende scenario's is een toename van de verschil tussen arm en rijk,

gezond en ongezond, pro-actieve en afwachtende inwoners. Immers niet iedereen zal in de toekomst nog even snel en slagvaardig zijn weg vinden. Met als voornaamste uitdaging voor gemeenten: weerstaan zij dan de vertrouwde reflex om problemen en taken weer terug te pakken? Leren loslaten is een voorwaarde voor innovatie.

Meer weten?

Kijk voor al het materiaal en animatiefilms van de scenario's op http://gemeentenvande-toekomst.nl/item/Scenarioplanning_121831

